

3. Alberti Aquensis. *Historia Hierosolymitana. Recueil des historiens des croisades. Historiens occidentaux*. Paris: Imprimerie Nationale, MDCCCLXXIX. Tome quatrième. P. 265–713.

4. Bláhová M., Frolík J., Profantová N. Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek I. Do roku 1197. Praha – Litomyšl: Paseka, 1999. 798 s.

5. Cosmae chronicon Boemorum (Kosmův letopis český). *Fontes rerum Bohemicarum*. Prameny dějin českých, vydávané z nadání Palackého. Praha : Nákladem musea Království Českého, 1874. Tom II. (Díl II). Fasc. 1. (Svazek 1). P. 1–198.

6. *Historia quae dicitur Gesta dei per francos edita a venerabili Domino Guiberto, abbate monasterii sanctae Mariae Novigenti. Recueil des historiens des croisades. Historiens occidentaux*. Paris : Imprimerie Nationale, MDCCCLXXIX. Tome quatrième. P. 113–264.

7. Johnson P. A History of the Jews. New York : Perennial Library, 1988. 644 p.

8. Novotný V. České dějiny. Dílu I. část II. Od Břetislava I. do Přemysla I. Praha : Nákladem Jana Laichtera, 1913. 1216 s.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-585-6-7>

Литвиненко Р. О.

*доктор історичних наук, професор,
професор кафедри історії та археології*

*Донецького національного університету імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна*

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ЄГИПТУ В НУМІЗМАТИЧНОМУ ВІДДЗЕРКАЛЕННІ

За роки викладання курсу «Археологічна спадщина в публічному просторі», що читається здобувачам магістерської програми «Публічна історія» в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса, у автора з'явилися певні напрацювання й матеріали, які можуть виявитися цікавими широкому загалу, а не лише його студентам. З огляду на тематику й напрями конференції, було вирішено звернутись до спадщини Єгипту і проаналізувати досвід цієї країни у використанні свого національного надбання в іміджевій політиці, зокрема такої її сфері, як грошові знаки, що є окремим і специфічним сектором публічного простору. Певний досвід такого роду вже існує [1; 2; 3].

Рис. 1. Монети Республіки Єгипет, Об'єднаної Арабської Республіки, Арабської Республіки Єгипет з археологічною тематикою:

1 – 5 фунтів, Ац, 1955, Революція 1952 р.; 2 – 1 міллім, 1956;
 3 – 5 піастрів, 1975, ФАО; 4 – 10 піастрів, 1975, ФАО; 5 – 10 піастрів,
 1970, 18-річчя аграрної реформи; 6 – 10 піастрів, 1977, ФАО;
 7 – 50 піастрів, 1956, виведення британських військ; 8 – 20 піастрів,
 1956; 9 – 1 ф., 1993, 20-річчя Війни Судного дня; 10 – 1 ф., Аг, 1981,
 25-річчя націоналізації Суецького каналу; 11 – 5 ф., Аг, 1975, 50-річчя
 ФАО; 12 – 5 ф., Аг, 1975, Прикладні професії; 13 – 5 ф., Аг, 1976,
 ФАО; 14 – 5 ф., Аг, 1977, Збереження розвитку Продовольчої програми
 ФАО; 15 – 5 ф., Аг, 1978, 25-річчя Айн-Шамського університету;
 16 – 5 ф., Аг, 1979, 100-річчя Банку Земельної реформи; 17 – 5 ф.,
 Аг, 1979, Рік дитини, ФАО; 18 – 5 ф., Аг, 1980, Продовольча програма
 ФАО; 19 – 5 ф., Ац, 1980, День лікаря; 20 – 5 ф., Аг, 1981, Всесвітній
 день продовольства; 21 – 5 ф., Аг, 1981, Праця і продовольство для
 всіх; 22 – 5 ф., Аг, 1986, Факультет менеджменту; 23 – 5 піастрів, 1977,
 50-річчя текстильної промисловості; 24 – 5 піастрів, 1984, піраміди
 Гізи; 25 – 5 ф., Аг, 1985, XV Міжнародний конгрес Союзу архітекторів;
 26 – 5 ф., Аг, 1986, МАГАТЕ; 27 – 50 ф., Ац, 1988, XXIV Літні
 Олімпійські ігри, Сеул; 28 – 5 ф., Аг, 1986, 50-річчя Нацбанку;
 29 – 5 ф., Аг, 1987, День ветеринара; 30 – 5 ф., Аг, 1988, Науково-
 дослідний центр; 31 – 5 ф., Аг, 1989, 100-річчя Каїрського сільгосп.
 факультету.

Єгипет, будучи країною, що володіє одними з найбільш значущих, а головне найбільш відомих скарбів світової історико-культурної спадщини, насамперед археологічних пам'яток, чимало з яких включено до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, усвідомлюючи цю обставину, почав доволі активно і системно використовувати її в іміджевій політиці від середини ХХ ст., після завоювання повної незалежності. Однією зі сфер її реалізації був випуск грошових знаків (монет і купюр) з відповідною символікою. Окрім частини звичайних обігових монет, це також були комеморативні (пам'ятні) та ювілейні монети, які згодом доповнилися емісіями т. зв. банківських монет, що не перебувають у повсякденному грошовому обігу, а призначені для інвестування, накопичення, колекціонування, подарунків тощо. Протягом часу, який спливав за минулі десятиріччя, ця практика пройшла певні трансформації, як у тематичній приуроченості монетних випусків, так і у формах їх іконографічної реалізації, а також у технології виготовлення.

**Рис. 2. Монети Арабської Республіки Єгипет
з археологічною тематикою:**

1 – 5 ф., Ag, 1990, XV футбольний чемпіонат світу, Італія; 2 – 5 ф., Ag, 1992, Кубок світу з футболу; 3 – 5 ф., Ag, 1995, 50-річчя ФАО; 4 – 5 ф., Ag, 1997, Всесвітня парламентська конференція, Каїр; 5 – 1 ф., 2010; 6 – 5 ф., Ag, 2004, 50-річчя воєнного виробництва; 7 – 5 ф., Ag, 2022, 100-річчя відкриття гробниці Тутанхамона; 8 – 5 ф., Au, 2002, 50-річчя Єгипетської революції; 9 – 1 ф., Au, 2003, 30-річчя Жовтневої війни; 10 – 100 ф., Au, 2025, відкриття Великого Єгипетського Музею; 11-14 – 5 ф., Ag, 1993, серія «Стародавні скарби»; 15-18 – 50 ф., Au, 1983, серія «Стародавні скарби»; 19-20 – 100 ф., Au, 1983, серія «Стародавні скарби»; 21, 22 – сувенірні монети; 23 – 100 ф., Au, 1991; 24 – 100 ф., Au, 1989; 25 – 100 ф., Au, 1990. Масштаб: 1:1.

Перші приклади карбування єгипетських монет, що містили зображення об'єктів археологічної спадщини, припадають на середину – другу половину 1950-х рр., коли Єгипет здобув незалежність і змінив монархічний політичний режим на республіканський. Ці емісії, зокрема присвячені подіям революції 1952 р., виведенню британських військ 1956 р., або утворенню Об'єднаної Арабської Республіки 1958 р., містили характерні або дещо стилізовані давньоєгипетські атрибути – стріляючого з лука фараона Рамзеса II на колісниці, єгиптянина з факелом та розірваними кайданами (рис. 1: 1, 7). В цей же період з'явилась серія монет різного номіналу, на реверсі яких відкарбоване погруддя сфінкса (рис. 1: 8).

Новий сплеск активності з випуску монет із давньоєгипетською символікою припадає на 1970–1980-ті. В цей період з'являється чимало комеморативних і ювілейних монет, а також тематичні серії, в оформленні яких активно використано знакові об'єкти археологічної спадщини або спеціально підібрані зразки давньоєгипетської іконографії. Примітно, що навіть до композицій, далеких від давньої історії та археології (20-річчя війни Судного дня, 25-річчя націоналізації Суецького каналу), іноді лише фоном, вписували атрибути давньоєгипетської історії (рис. 1: 9, 10). Чи не найбільш поширеними в цей період стали емісії, присвячені подіям чи акціям, пов'язаним з гуманітарними місіями різноманітних підрозділів ООН, насамперед продовольчої та сільськогосподарської організації FAO, а також фонду захисту дітей UNICEF, таким як реалізація продовольчої програми (1975, 1976, 1977, 1979, 1980, 1981), харчування і здоров'я (1979), всесвітній день продовольства (1981), 50-річний ювілей FAO (1995), міжнародний рік жінки (1975), день лікаря (1980), день ветеринара (1987), день науки (1981), прикладні професії (1980) тощо (рис. 1: 3–6, 11–14, 16–21). Присутня така символіка і на різних ювілейних, пам'ятних і посвятних монетах: 50-річчя текстильної промисловості (1977), 100-річчя Банку земельної реформи (1979), 25-річчя університету Айн-Шамс (1978), 50-річчя Національного банку (1986), 100-річчя Каїрського факультету сільського господарства (1989), XV Міжнародний конгрес Союзу архітекторів (1985), XXIV літні Олімпійські ігри (1988), МАГАТЕ-IAEA (1986) та інших (рис. 1: 15, 16, 22–31). У 1980-х роках запроваджено практику випусків комерційних монет, що не перебували у грошовому обігу.

1990-ті роки позначились деяким зменшенням кількості серій, що містили археологічну атрибутику, а водночас появою спеціальних випусків, іноді доволі об'ємних, присвячених історико-культурній спадщини Єгипту. Змінилась і тематика зображень на металевих грошових знаках: замість звичної для попередніх десятиліть приуроченості

до діяльності структур ООН, з'явилися серії повністю або переважно археологічної спрямованості, які продовжували закладену в попереднє десятиріччя практику: срібні й золоті номінали від 5 до 100 фунтів серій «Давньоєгипетські скарби», «Скарби світу» (1983; 1994; 1999). Ці монети характеризуються широким спектром тематичних зображень, що включають представників чисельного пантеону єгипетських богів та правителів, а також пам'яток монументальної архітектури. Обмеженість обсягу публікації дозволяє навести лише частину монет цих виразних серій (рис. 2: 11–20). Такі емісії були винятково комерційними й випускались у відповідному колекційному оформленні та якості. Водночас продовжували карбуватись комеморативні монети, присвячені ювілеям та значущим подіям, причому не завжди пов'язаним з Єгиптом (рис. 2: 1–4): XXV Літні Олімпійські ігри в Барселоні (1992), Міжнародна конференція з питань народонаселення та розвитку в Каїрі (1994), XXI міжнародний конгрес педіаторів (1995), Єгипетське товариство інженерів (1995), 100-річчя страхової компанії «Аль-Алія» (2000).

XXI сторіччя деякою мірою зберегло ці тенденції. Періодично з'являлись комеморативні емісії, зокрема й серії, з давньоєгипетською символікою (рис. 2: 6–10): Національна Рада жінок (2001), 50-річчя Єгипетської революції (2002), 30-річчя Війни Судного дня (2003), 50-річчя воєнної промисловості (2004), Єгипетське товариство інженерів (2020), 100-річчя відкриття гробниці Тутанхамона (2022), Відкриття Великого Єгипетського музею (2025). Також банківська система АРС продовжувала випуск сувенірних і комерційних монет з коштовних металів великих номіналів. В оформленні частини з них продовжують фігурувати знакові атрибути єгипетської археології, серед яких традиційно домінують добре впізнавані образи пірамід Гізи, Сфінкса, Тутанхамона і Нефертіті (рис. 2: 21–25). Показово й те, що ці єгипетські візитівки в останнє десятиріччя активно експлуатуються багатьма державними та приватними банками різних країн світу, насамперед Африки, Азії, Океанії та Європи, які здійснюють чисельні емісії комерційних монет з яскравою давньоєгипетською символікою. Ці новинки нумізматичного світу, поза сумнівом, заслуговують окремого висвітлення й аналізу. Втім, це вже зовсім інша історія.

Література:

1. Ахновський Д. В., Литвиненко Р.О. Антична і середньовічна спадщини Криму на монетах України. *XXVI Сходознавчі читання А. Кримського*: матеріали міжнародної наукової конференції (30 листопада 2023 р.). Київ ; Львів; Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 205–209.

2. Ахновський Д. В., Литвиненко Р. О. Відображення археологічної спадщини давнього Єгипту на грошових знаках світу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 81. Том 1. С. 4–11.

3. Pinn T. The History of modern Egypt through its commemorative coins. *Scoop Empire*. URL: <https://scoopempire.com/the-history-of-modern-egypt-through-its-commemorative-coins/>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-585-6-8>

Маленька Т. Ф.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри мов і літератур Близького та Середнього Сходу
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

ПАНТЕЇСТИЧНИЙ СВІТОГЛЯД ПОЕЗІЇ СОГРАБА СЕПЕГРІ

Поезія Сограба Сепегрі (*سهراب سپهری*) (1928–1980) – іранського художника, філософа, містика з пантеїстичним світоглядом – належить до кращих здобутків модерністичної літератури Ірану другої половини ХХ ст. С. Сепегрі – автор шести поетичних збірок і двох поем, які з'явилися друком протягом 50–60-х рр. ХХ ст. і згодом склали повне прижиттєве зібрання творів «Вісім книг» (*هشت کتاب*) (1978) [7].

Пантеїстичний світогляд поета найяскравіше виявився в поемі «Голос кроків води» (*صدای پای آب*) (1965) та збірці верлібрів «Зелений об'єм» (*حجم سبز*) (1968). Світогляд С. Сепегрі – поета й художника – має багато спільного з європейським модернізмом, особливо з французьким сюрреалізмом, а також з філософією суфізму [2], індуїзму і дзен-буддизму. Класична перська поезія, яку, за висловом А. Кримського «всю овіяно суфізмом» [1] з перським пантеїстичним різновидом, зокрема газелі й месневі суфійського містика Дж. Румі, давньоіранська «Авеста» і вивчення Вед, поїздки до Індії і Японії вплинули на формування творчості С. Сепегрі [6]. Формально поезія С. Сепегрі тяжіє до школи Німа Юшиджа – засновника літературного напрямку *she'ri now*, в якому відбулася переорієнтація іранських поетів з класичної метрики арузу й канонічних поетичних форм газелі, касиди, рубаї, месневі до стофічного, «білого» і вільного вірша, насамперед верлібру [8].